

VÍTEJTE NA RUNDE

aneb výprava na alky a papuchalky

Letošní volba naší každoroční dvoučlenné ornitologické výpravy padla na sever a tedy na léto a jejím cílem byl norský ostrov Runde, nejjihnější hnízdiště zástupců čeledi alkovitých (*Alcidae*). Při plánování výpravy jsme ke svému překvapení zjistily, že domov ptáků, které jsme do té doby vídaly jen v přírodovědných filmech, je vcelku pohodlně dostupný i autem a cestu jsme pojaly jako takový road trip jižním a středním Norskem. Tři dny cesty na ostrov, čtyři dny na ostrově a tři dny cesty zpět. S ohledem na to, že jsme se rozhodly vrátet východní cestou přes Švédsko a po souši, byla příprava na cestu jednoduchá – zajistit trajekt z Dánska do Norska a ubytování na ostrově. Na ostrově je jediný kemp a ubytování je nutno objednávat s dostatečným předstihem, protože jak se pak později

ukázalo, to, co jsme mylně považovaly za typ chatek, ze kterých můžeme vybírat, byl název jedné jediné konkrétní chatky v kempu.

První cestovní den ještě nesplňoval parametry výletní cesty a jen nás – rychle a trochu nudně – přesunul přes Německo a Dánsko do městečka Hirsthals, odkud odjíždí trajekt do norského Kristiansandu. Čekání na trajekt jsme si krátily procházkou po pobřeží a přístavu a viděly první kajky mořské, racky mořské, bouřní i stříbřité. Do Norska jsme dorazily kolem půl třetí v noci, kdy už bylo zbytečné hledat nocleh a rozhodly se prospat pár hodin v autě. Zastavily jsme náhodně pár kilometrů za Kristiansandem na prvním odbočce a za pár hodin se probudily u krásného rašelinného jezírka se suchopýry a všudypřítomnými značkami Po-

Maják na ostrově Runde. Foto: Tobias Van Der Elst | CC BY-SA 2.0

zor, los. Vydalý jsme se na sever podél řeky Otry a označení silnice jako vyhlídkové rozhodně nelhalo. Jezera i jezírka, říčky i vodopády byly na každém kroku a všemu vévodila řeka Otra, velikostí srovnatelná s Labem u Kolína a charakterem odpovídající Vydře u Čenkovy Pily. Na každém místě, kde jsme úplně náhodně zastavily, by bylo možné zůstat týden a pořád by bylo na co se dívat. Viděly jsme bernešky velké i čejky a přímo na řece krmícího skorce, který tady hnízdil na skalní stěně v zátočině řeky. Proměna krajiny byla neuvěřitelně rychlá. Rašelinná jezírka nahradily kopce (a vodopády), pak hory (a vodopády) a po chvilkovém stoupaní jsme ve vyšších partiích projížděly tundrou s břízami a zakrslými borovicemi (a vodopády), minuly ledovec, který zářil modravým nádechem a „stékal“ po úbočí, abychom vzá-

pětí sjely do údolí k prvním fjordům, kde byly jabloňové sady a místní nabízeli na prodej třešně. Krajina středního Norska je dramatická. Od fjordů se kolmo prudce zvedají vysoké štíty hor, zařízlá údolí jsou hluboká, vodopády se valí z hor stovky metrů. Naši první delší zastávkou byl Eidfjord, městečko ležící na severní straně Národního parku Hardangervidda, největšího národního parku na území Norska s největším stádem sobů v Evropě. V Eidfjordu bylo první červencový den příjemných patnáct stupňů, ale obháčkováné stromy lemující celou východní stranu fjordu, svědčily o dlouhé zimě. Následující den jsme se vypravily do srdce národního parku, kam vedla jen úzká a klikatá silnička s výstrahou, že řídit je nutno opatrně. Výstraha však neobsahovala informaci, že nebude vidět ani na krok a výškový rozdíl jednoho a půl

Panorama vodopádu Vøringsfossen nedaleko Eidfjordu. Foto: Dag Endre Opedal | CC BY-NC-ND 2.0

kilometru překonáme asi na šesti kilometrech. Nahoře mlha ještě zhoustla a návštěvníků bylo pomálu, a sice se před námi neotevřela náhorní planina národního parku a vodopády byly mlhou rozmazané už po pár metrech, ale ohromné množství mechů všech barev, všudypřítomná šťavnatost a zelenost a stromy obrostlé černými lišejníky vyvolávaly dojem Fangornu. Ten teda po chvíli narušili štěbetáním jikavci a cvrčaly, budníčky větší a k našemu překvapení se ozvala i kukačka. Všude kvetly fialové tučnice a po zemi se plazily malé břízy *Betula nana*. Pod nohama se to houpalo, mlha už ustoupila a před námi se objevila horská rašelinná louka s povalovým chodníčkem zakončená nízkou skálou. A tam na nás čekal jeden z ornitologických vrcholů celé výpravy – po louce popolitávali vodouši rudonozí. Chvilí trvalo, než jsme bahňáky, které jsme do té doby viděly jen na tahu někde u rybníka a kteří posedávali tu na

spadlém kmeni, tu na větvi nebo dokonce na skále, s jistotou identifikovaly, ale stálo to za to. Soba jsme ani nezahlídlý, ale vidět vodouše na hnízdišti pro mě bylo silným zážitkem.

Cílem dalšího dne už byl ostrov Runde. Cestou se ukázalo, že naše příprava plánu cesty nebyla dostatečná a omezila se jen na kvalitní navigaci, což přineslo nečekané překvapení. Naše nepodložené přesvědčení, že z Eidfjordu se na Runde dostaneme po silnici (byť přes mosty a tunely), vzalo rychle za své. Pár kilometrů poté, co jsme opustily Eidfjord, jsme dostaly pokyn držet se vlevo a po 700 metrech najet na trajekt. A to se opakovalo ještě několikrát. Nakonec se ukázalo, že místní trajekty přes fjordy jsou výrazným přínosem, jezdí přibližně každou čtvrt hodinu (tedy výrazně častěji než MHD v Liberci o víkendu), délka plavby je 15–20 minut, cesta se výrazně zkrátí a ještě

si můžete dát kafe. Náročnější pak byly tune-ly. Tunely dlouhé pár kilometrů už jsme ani nepočítaly, běžné ale byly i tunely přesahující deset kilometrů, nejdelší tunel měl dvacet pět kilometrů (nedokážu si představit, jak dlouho by takový tunel budovali stavitelé naší Blanky). V tunelu bylo možné předjíždět a když jsme po dlouhých kilometrech v úzkém, temném a málo klimatizovaném tunelu vedeném nitrem skal narazily na kruhový objezd, vůbec by mně nepřekvapilo, kdyby na jednom z výjezdů byl ukazatel Morie. Do kempu Goksøyr jsme přije-ly těsně před desátou a protože slunce ještě do zlata barvilo střechy pár domů stojících poblíž kempu, vypravily jsem se na první pozorování. Pár kilometrů široký a dlouhý ostrov tvoří ná- horní planina obklopená útesy (na nich hnízdí až 50 000 párů ptáků), která se na pár místech (kemp, přístav, majáky) svažuje k moři. Mapa ostrova, kterou jsme v kempu dostaly, rovnou

obsahuje označení jednotlivých částí zároveň s upozorněním, které druhy ptáků a kde hnízdí nebo kde je možné je vidět, protože naprostá většina návštěvníků ostrova a kempu jsou orni- tologové. Nahoře na útesech jsme viděly první papuchalky bělobradé, tereje bílé, orly mořské a alkouny úzkozobé, cestou pak chaluhy velké, na pobřeží ještě husice liščí a kolihu velkou. Před půlnocí se začalo šerit a proto jsme se rozhodly vrátit do kempu, což se ukázalo jako zbytečné, protože krátce po půlnoci se zase začalo rozednívat. Čas na ostrově se pak řídil úplně jinými pravidly. Když bylo dobré počasí (to znamená nefoukalo a nepršelo), byly jsme v terénu a bylo jedno jestli je deset dopoledne nebo půlnoc, když bylo ošklivě, šly jsme spát.. venku „nezhaslí“ ani jednou. Na ostrov jsme dorazily v pondělí, bylo kolem dvanácti stupňů a slunečno, lidí pomálu a ostrov s papuchalky a tereji vypadal pohádkově. Idyla vzala za své

Kemp Goksøyr na ostrově Runde. Foto: Gabriela Pudilová

Jedna z mnoha kolonií terejů bílých na útesech ostrova Runde. Foto: Jean-Marie Muggianu | CC BY-NC-ND 2.0

hned v úterý ráno. Vyrazily jsme do terénu, kde jsme vydržely asi půl hodiny; do doby než ten den poprvé během několika málo vteřin přišla průtrž s kroupami a silným větrem. Změna počasí byla neuvěřitelně rychlá. Odpoledne se přehánky nestřídal tak rychle, tentokrát jsme se vybavily líp a vyrazily k útesům. Nahoře jsme pro změnu bojovaly s poryvy větru tak silnými, že i malý triedr šel v ruce udržet jen vleže a nebylo jasné, jestli nás nesený stativový dalekohled spíš udrží na zemi nebo smete z útesu. Podle teploměru bylo deset stupňů, ale pocitová teplota byla mnohem nižší. Už už jsme to chtěly vzdát, když se najednou vyčasil a před námi byl útes plný terejů bílých, kteří připomínají stříbrné šípy nořící se pod hladinu a kousek od nás sedaly alky malé a alkouni úzkozobí, kteří i při bližším pohledu připomínají lítající tučňáky. Pak přišla přehánka a já jsem měla pocit, že celý kopec je tak nasáklý vodou, že by potřebo-

val vyždímat. A čím výš jsme šly, tím překvapivě víc vody všude bylo. Závěr druhého dne na ostrově byl až kýčovitý. Těžké mraky ustoupily, slunce vykreslilo nad útesy sytou duhu a před ní se z útesů zvedly stovky papuchalků bělobradých, kteří proletovali, kroužili, padali do moře a zase se v ohromné rychlosti vznesli nahoru. Ti letem připomínali spíš vlaštovky nebo špačky, zatímco když seděli, člověk se nemohl ubránit dojmu, že se dívá na plastové hračky. Ještě větší dojem na mně udělali alky malé a alkouni úzkozobí, posedávající ve skalních štěrbinách. Dojem pak završovali všudypřítomní orli mořští. Na planině hnízdí chaluhy velké (ostrov je pochopitelně chráněným územím a na ostrově jsou právě kvůli chaluhám místa, kde je vstup úplně zakázán), které vůbec nejsou plaché. Po spatření první chaluhy poposedávající blízko chodníčku jsem neodolala a začala si natáčet video chaluhy, která se koupe a čistí, až jsem

po několika dlouhých minutách pochopila, že to žádné velké štěstí není a chaluhy prostě plaché nejsou. Na planině jsou vidět i slyšet bekasiny a skřivani, dole u pobřeží všudypřítomní a velmi hlasití ústřičníci, bělořiti šedí, lindušky luční i skalní a raccí bouřní, stříbřítí i mořští. Planinu jsme prošly několikrát, pod útesem terejů jsme pozorovaly hnízdiště desítek párů racků tříprstých a objevily hnízdo sokola stěhovavého, na které nás upozornily vrány černé, které sokoli vyháněli. Překvapivým bylo taky pozorování kosa horského přímo u kempu.

Počasí nám tak úplně nepřálo (po návratu domů mi ještě nějakou dobu v předpovědi počasí vyskakovalo Runde se samými sluníčky a teplotou 15 stupňů), nakonec se ale těsně před odjezdem utišil vítr a my jsme mohly absolvovat plavbu lodí okolo ostrova. Bez ní by dojmy

z návštěvy ostrova rozhodně nebyly kompletní. To, na co jsme se celý pobyt dívaly seshora z planiny a útesů, jsme teď – a v některých místech o dost blíž – viděly z druhé strany od moře. Terejové nebyli pod námi, ale nad námi, papuchalci a alkouni posedávali a lovíli na moři. První lodní zastávkou byla skalka u pobřeží, kde se zdržovali kormoráni chocholatí. Ačkoli jsme je nahoře na planině hledali, našli i ceduli s jejich vyobrazením, celou kolonii si přesunuli na jinou část ostrova a dobře pozorovat šli především z moře. Dalším druhem, který jsme ze souše nezaregistrovali, byl alkoun obecný; pták s výraznými bílými skvrnami na svrchní straně křídel. Vlny se přece ještě trochu vzdouvaly, takže jsme nemohli absolvovat obvyklou plavbu kolem celého ostrova, ale hnízda racků tříprstých a doslova mraky vznášejících se terejů a taky jednoho tuleně jsme viděly opravdu

Alkouni úzkozobí. Foto: Magnus Hagdorn | CC BY-SA 2.0

zblízka. Jediným vlajkovým druhem ostrova, který tu až donedávna hnízdil a kterého jsme neviděli, tak byl buřňák lední. Jak jsme posléze zjistily, v moři kolem Runde poklesl výskyt malých rybek – té velikosti, která vyhovuje právě menším ptákům a buřňáci z ostrova zmizeli. Vítězi se tak stali právě terejové, kteří se živí rybami větší velikosti a jejichž počet na ostrově výrazně narůstá.

Jediným místem, kde je na ostrově možno si něco koupit, je kiosek v kempu, kde je sice

omezený sortiment potravin, zato upomínkových předmětů s papuchalky je nepřeberné množství. Tak ještě před odjezdem nakoupit šátek (s papuchalkem), hrnečky (s papuchalky) a nějaké ty pohledy (s papuchalky), sbalit a uklidit. V kempu se pochopitelně třídí odpad a tak bylo i v malé třídící místnosti dobře vidět, odkud se návštěvníci ostrova rekrutují – na policích stály hned vedle lahví od německých, švédských a dánských piv a ruské vodky, láhve vín moravských vinařů od Slovácka až po Znojensko, hruškovice a Božkov. Cestou zpět jsme

A photograph of tall grass in the foreground, slightly out of focus, with a clear blue sky in the background. The grass is green and yellowish, suggesting it might be late summer or early autumn. The sky is a deep, clear blue.

se ještě zastavily u dánského pobřeží a mohly sledovat elegantní rybáky černožobé, kormorány velké, racky chechtavé i stříbřité a na moři i na pobřeží lovící břehule říční, ale hlavní ornitomísto v našich srdcích nadlouho zůstane alkám, alkounům, terejům a tak trochu plastovým papuchalkům.

Gabriela Pudilová